

MIROSLAW HAMROL

NIEDOCENIANE ASPEKTY BADANIA SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO PRZEDSIĘBIORSTWA

Słowa kluczowe: sprawozdanie finansowe, wskaźniki finansowe

Keywords: financial reporting, financial indicators

Klasyfikacja JEL: M42

Wprowadzenie

Jednym z efektów badania sprawozdania finansowego winno być przedstawienie ugruntowanej merytorycznie i faktograficznie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego przedsiębiorstwa, z jednoczesnym wskazaniem na zjawiska, które w sposób istotny wpływają negatywnie na tę sytuację, a zwłaszcza zagrażają kontynuowaniu przez przedsiębiorstwo działalności¹.

Znaczenie badania sprawozdania finansowego nabiera szczególnego charakteru w kontekście zdarzeń, jakie miały miejsce w ostatnim okresie w gospodarce światowej. Jednym z ich wymiarów jest kryzys zaufania, który objął prawie wszystkie szczeble gospodarowania, a tzw. „kreatywna rachunkowość” jest postrzegana jako jedno z istotnych źródeł współczesnych kłopotów gospodarczych.

Ostatnia dekada przyniosła równocześnie nowe zjawisko, którym jest asymetria rozumienia informacji. Sam dostęp do informacji jest jedynie warunkiem koniecznym, lecz niewystarczającym, aby była ona dla odbiorcy użyteczna. Informacja musi być przede wszystkim zrozumiała. Dotyczy to zarówno instrukcji, ulotki paraleku, umowy ubezpieczeniowej czy prospektu emisyjnego funduszu emerytalnego. Zrozumiałość informacji nie jest tylko prostą funkcją wiedzy jej adresata. Zależy ona także od stopnia skomplikowania „materii”, której dotyczy oraz woli jej autora co do „chęci” przedstawienia informacji jasnej, niedwuznacznej oraz zrozumiałej.

Asymetria rozumienia informacji może mieć miejsce również w przypadku sprawozdań finansowych przedsiębiorstwa. Stąd też trudna do przecenienia rola audytora, który

¹ Por. B. Micherda: *Analiza finansowa w nowych normach wykonywania zawodu biegłego rewidenta*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 20 (76), Warszawa 2004, s. 77–96.

znając „metodologię” jego sporządzania powinien formułować, na podstawie merytorycznych przesłanek, wnioski i oceny odzwierciedlające rzeczywistą sytuację przedsiębiorstwa.

Celem opracowania jest przedstawienie tych aspektów badania sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa, które determinują jego wartość poznawczą i aplikacyjną. Zamiarem autora jest wywołanie refleksji środowiskowej w tym ważnym obszarze funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Wyzwania stojące przed audytorem

Ustawowy obowiązek badania sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa jest wraz z dbałością o interesariuszy przedsiębiorstwa. Umożliwia bowiem dostęp do zweryfikowanych przez audytora, a więc osobę zaufania publicznego, informacji o sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa, osiągniętych wynikach finansowych i rentowności.

Jednym z najważniejszych ustaleń, jakie musi poczynić audytor jest wypracowanie stanowiska co do możliwości kontynuowania przez przedsiębiorstwo działalności. Ustalenie to przyjmuje później charakter założenia determinującego przebieg badania.

Ciążący na audytorze obowiązek deklarowania zasadności przyjęcia założenia kontynuowania działalności ma charakter ustawowy. Znaczenie tego obowiązku wymusza bardzo wnikliwą ocenę zagrożeń, na które może być narażone przedsiębiorstwo². Jak słusznie zauważa A. Hołda „opinia biegłego rewidenta, dotycząca weryfikacji założenia o kontynuacji działalności przez badany podmiot, jest szczególnie istotna dla odbiorców zweryfikowanego sprawozdania finansowego (...). Jednocześnie biegły, pamiętając o skutkach pochopnej (...) oceny możliwości kontynuowania działalności przez jednostkę, powinien stosować profesjonalne i poddające się weryfikacji techniki badawcze, w których stopień uznaniowości powinien być ograniczony do minimum”³.

Ocena zdolności przedsiębiorstwa do kontynuowania działalności wymaga badania zarówno czynników finansowych, jak i pozafinansowych. Badanie winno mieć zatem zarówno wymiar *ex post* i *ex ante* (rentowność kapitału osiągnięta w okresie sprawozdawczym oraz rentowność oczekiwana; zdolność do obsługi zadłużenia w okresie sprawozdawczym oraz zdolność prognozowana w świetle na przykład potencjalnych alternatywnych źródeł finansowania).

² Opinia audytora, która może być – oprócz opinii pozytywnej – tzw. opinią z zastrzeżeniami (jeżeli w sprawozdaniu finansowym nie ujawniono informacji o realnym zagrożeniu kontynuacji działalności) lub też negatywną (jeżeli zdaniem audytora przedsiębiorstwo nie będzie posiadało zdolności do kontynuacji działalności, a sprawozdanie finansowe zostało przygotowane przy założeniu posiadania przez nie takiej) ma olbrzymie znaczenie dla interesariuszy przedsiębiorstwa, w tym potencjalnych inwestorów. Audytor jest bowiem postrzegany jako osoba zaufania publicznego, uwiarygadniająca obraz przedsiębiorstwa prezentowany w sprawozdaniu finansowym.

³ A. Hołda: *Zasada kontynuacji działalności a badanie ksiąg rachunkowych*, [w:] *Rewizja finansowa a zmiany w prawie gospodarczym*, KiBR, Warszawa 2002, s. 334.

Badanie ma więc w swej części analitycznej charakter retrospektywno-prospektywny. Retrospektywny wymiar badań dotyczy zdarzeń gospodarczych, których skumulowane efekty (skutki) są prezentowane w sprawozdaniu finansowym. Z kolei elementy prospektywne związane są z wnioskowaniem w zakresie zdolności przedsiębiorstwa do kontynuowania działalności.

Do refleksji skłaniają w tym kontekście oczekiwania zarządów przedsiębiorstw związane z badaniem sprawozdania finansowego. Ilustrują je wyniki badań przeprowadzonych przez firmę doradczą Deloitte⁴. Wynika z nich, że podstawową korzyścią, jaką uzyskuje przedsiębiorstwo jest weryfikacja prawidłowości ksiąg rachunkowych. Takie postrzeganie audytu deklaruje ponad 70% respondentów. Z kolei oczekiwania w zakresie wspomaganie procesu zarządzania przedsiębiorstwem artykułuje jedynie 20% badanych przedsiębiorstw.

Mamy więc do czynienia z bardzo złożoną materią. Z jednej strony przed audytorami stoi wyjątkowo odpowiedzialne zadanie, jakim jest wydanie opinii o prawidłowości sprawozdania finansowego, czyli zgodności z istniejącymi przepisami i jego rzetelności, to znaczy czy zostało ono sporządzone w sposób pełny, uczciwy i dokładny. Z drugiej strony, mamy zadanie nie mniej odpowiedzialne, jakim jest ocena sytuacji przedsiębiorstwa w kontekście jego zdolności do kontynuowania działalności, a w tym identyfikacja potencjalnych źródeł ryzyka.

Istotne zatem jest nie tylko wyeliminowanie ze sprawozdania finansowego danych mogących zniekształcać rzeczywisty obraz przedsiębiorstwa, ale również poddanie informacji sprawozdawczej takiej „obróbce” analitycznej, która zminimalizuje ryzyko jej niewłaściwej interpretacji (niewłaściwego odbioru), a w konsekwencji ryzyko podejmowania przez aktualnych lub potencjalnych inwestorów nieracjonalnych decyzji inwestycyjnych.

Użyteczność informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym, rozumiana jako możliwość efektywnego jej wykorzystania w procesie decyzyjnym, jest bowiem funkcją z jednej strony jej wiarygodności oraz jasności z drugiej strony. Przez jasność informacji należy w tej sytuacji rozumieć możliwość uzyskania dzięki niej rzeczywistego, bez zniekształceń i zaciemnień, obrazu tego fragmentu rzeczywistości, której ona dotyczy. Problem ten jest szczególnie istotny, jeśli zważyć, że obowiązujące regulacje pozwalają przedsiębiorstwom na wypracowanie własnej polityki rachunkowości, która w ustawie o rachunkowości definiowana jest jako „wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania, dopuszczone ustawą, w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych”⁵.

Rekonstrukcja metodologii sporządzania sprawozdania finansowego, której znajomość jest warunkiem *sine qua non* właściwego odczytania zawartych w sprawozdaniu finansowym informacji, wymaga zatem znajomości stosowanej polityki rachunkowości oraz

⁴ Por. E. Jakubczyk-Cały: *Komu i po co potrzebny jest audytor finansowy*, „Parkiet” z 18.04.2011 r.

⁵ Ustawa o rachunkowości, art. 3, pkt 11 (tekst jednolity z 2011 r.).

przygotowania merytorycznego, czyli odpowiednich kwalifikacji. Oba te warunki spełnia biegły rewident, którego opinia co do wiarygodności sprawozdania finansowego oraz dokonana na jego podstawie ocena sytuacji majątkowo-finansowej, są szczególnie istotnymi (ważącymi) przesłankami podejmowania decyzji, tak w sferze zarządzania przedsiębiorstwem i sprawowania funkcji właścicielsko-nadzorczych, jak i inwestycyjnych.

Sprostanie tym wyzwaniom wymaga od badającego interdyscyplinarnej wiedzy, zwłaszcza z dwóch obszarów, tj. rachunkowości i analizy finansowej. Wiedza z pierwszego obszaru jest niezbędna do wydania opinii co do prawidłowości sporządzenia sprawozdania, z drugiego zaś do oceny sytuacji majątkowo-finansowej przedsiębiorstwa. Podkreślić w tym kontekście należy, że sprawozdanie finansowe dostarcza jedynie informacji umożliwiających ocenę sytuacji majątkowej, finansowej, płynności czy rentowności, a nie jest oceną sytuacji w każdym z tych obszarów. Ta ostatnia jest każdorazowo autorskim dziełem biegłego rewidenta.

Warunki efektywnego badania

Sprostanie przedstawionym wyżej zadaniom jest niemożliwe, gdy badanie zostanie ograniczone do analizy samego sprawozdania finansowego. Przedmiotem badań winna być bowiem szeroko rozumiana kondycja finansowa przedsiębiorstwa, a nie analiza sprawozdania finansowego. Sprawozdanie finansowe musi być postrzegane jako podstawowe źródło informacji wykorzystywanych w tym procesie. Źródło, w którym z racji rygorów, jakim jest poddany proces jego sporządzania, powinniśmy znaleźć rzetelne informacje umożliwiające wnioskowanie o sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa, pokryciu finansowym majątku, płynności finansowej oraz rentowności zużywanych i angażowanych zasobów⁶.

Warunkiem koniecznym uzyskania ugruntowanego merytorycznie i empirycznie obrazu przedsiębiorstwa jest uwzględnienie w badaniu jego specyfiki, na którą składają się chociażby takie czynniki, jak: branża, rodzaj i przedmiot działalności, pozycja przetargowa względem dostawców i odbiorców czy pozycja konkurencyjna. Czynniki te powodują, że każde przedsiębiorstwo wymaga indywidualnego podejścia, wyrażającego się we właściwym doborze narzędzi analizy (wskaźników finansowych) oraz odpowiedniej bazy odniesienia (podstawy porównań).

Prezentowane w literaturze wskaźniki finansowe wymagają zatem od analityka w pierwszej kolejności refleksji co do ich przydatności w konkretnym przedsiębiorstwie, a w drugiej – znalezienia (wypracowania) odpowiedniej bazy porównawczej. Trudno sobie na przykład wyobrazić posłużenie się w zakładzie opieki zdrowotnej „klasycznymi” wskaźnikami obrotowości majątku czy modelem Altmana w ocenie zagrożenia upadłością.

⁶ Użyteczność sprawozdania finansowego jako źródła informacji analitycznej prezentuje szeroko E. Radomiński: *Wprowadzenie do sprawozdawczości, analizy i informatyki finansowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010. Autor szczególną uwagę zwraca na porównywalność danych, ich wiarygodność i dostępność.

Mając na uwadze, że porównania w czasie są niewystarczające, równie ważne jest posłużenie się odpowiednią podstawą porównań (zwłaszcza w przestrzeni).

Sprawa komplikuje się, jeśli zważyć, że w sprawozdaniach finansowych nie są prezentowane szerzej jakościowe aspekty gospodarowania, począwszy od czynników z otoczenia dalszego przedsiębiorstwa, poprzez otoczenie bliższe (branża), na wewnątrz skończywszy. I tak nie znajdziemy w nim informacji o koniunkturze gospodarczej, sytuacji w branży czy potencjale organizacyjnym przedsiębiorstwa, a więc informacji o czynnikach w istotny sposób determinujących możliwości rozwojowe przedsiębiorstwa. Stąd też konieczność sięgnięcia do innych źródeł informacji, tak zewnętrznych, jak i wewnętrznych, bez których wnioskowanie w takich chociażby kategoriach, jak zdolność do kontynuowania działalności, zdolność do konkutowania czy w kategoriach ryzyka jest niemożliwe.

Warunkiem koniecznym efektywnej realizacji wyłuszczonego zadania jest wypracowanie odpowiedniej procedury badawczej, która będzie odpowiadała standardom obowiązującym w tego rodzaju przedsięwzięciach. W pierwszej kolejności należy wybrać metodę postępowania w wymiarze ogólnym (indukcja, dedukcja, redukcja).

Istota badania, cele przed nim stawiane oraz ograniczony czas na jego realizację, jako metodę szczególnie efektywną każą traktować metodę redukcji (weryfikacji). W metodzie tej w pierwszym kroku następuje sformułowanie „roboczej” syntezy (najczęściej w formie hipotezy – przypuszczenia), która po weryfikacji (drugi krok) staje się „ostateczną” syntezą (trzeci krok).

Logika rozumowania właściwa metodzie redukcji wymaga od analityka z jednej strony bardzo dobrej znajomości przedsiębiorstwa (wydaje się, że warunek ten w przypadku audytorów jest w zdecydowanej większości wypadków spełniony) oraz bardzo dobrego opanowania warsztatu analitycznego z drugiej strony.

W pełni uzasadnione w tym momencie jest przyjęcie założenia, że podstawy do sformułowania „roboczej” syntezy są wypracowywane w trakcie badania prawidłowości i rzetelności sprawozdania finansowego. Sama weryfikacja wstępnej syntezy wymaga zaś przeprowadzenia uporządkowanego badania, które powinno obejmować kolejno:

- określenie przedmiotu badań,
- wybór metod pomiaru badanych zjawisk,
- ustalenie bazy porównań (*benchmarku*),
- określenie odchyłeń stanów rzeczywistych od bazy porównań,
- ustalenie przyczyn i projekcja potencjalnych konsekwencji stwierdzonych odchyłeń.

Każdy z tych etapów wymaga podejścia zgodnego z metodologią analizy ekonomicznej. W ramach pierwszego etapu należy możliwie precyzyjnie zdefiniować przedmiot badania (zjawisko będące przedmiotem analizy), jego zakres czasowy i przestrzenny. I tak, przedmiotem badań nie powinno być kształtowanie się określonego wskaźnika (wskaźników), lecz zjawisko, którego pomiaru dokonujemy za pomocą konkretnego wskaźnika lub grupy wskaźników. Wykorzystane wskaźniki winny być zatem adekwatne do badanego

zjawiska. Innymi słowy, ich pojemność, czyli zakres zdarzeń gospodarczych obejmowanych polem obserwacji, powinna umożliwiać wnioskowanie co do charakteru zmian oraz potencjalnych ich przyczyn. Zasadne jest w tym momencie stwierdzenie, że obliczenie wskaźnika finansowego nie kończy procesu analitycznego, jest natomiast jego początkiem. **Wskaźnik finansowy nie jest odpowiedzią na pytania stawiane przez analityka, jest zaś jedynie elementem procesu umożliwiającego odpowiedź na te pytania.**

Podstawową funkcją wskaźników finansowych jest pomiar zjawisk właściwych dla określonego obszaru działalności przedsiębiorstwa. Podkreślić w tym miejscu należy, że **jakość badań analitycznych nie jest funkcją liczby wykorzystanych w nim wskaźników**, lecz funkcją ich adekwatności do istoty badanego zjawiska oraz stopnia spełnienia przez analizującego zasad obowiązujących przy ich konstruowaniu. Nie chodzi zatem o wykorzystanie możliwie dużej liczby wskaźników, lecz taki ich dobór, który umożliwi jak najbardziej obiektywną ocenę sytuacji w analizowanym obszarze funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Warunkiem koniecznym uzyskania wysokiej jakości wniosków jest sprostanie podstawowym zasadom, które powinny być zachowane w trakcie konstruowania wskaźników. Są nimi:

- zasada adekwatności,
- zasada odpowiedniości,
- zasada współmierności⁷.

Zasada adekwatności wyraża się w takim doborze komponentów wskaźnika, który w możliwie najpełniejszym stopniu odzwierciedla istotę zjawiska będącego przedmiotem pomiaru, jego determinanty i specyfikę. Spektrum zdarzeń mających w nim swoje odzwierciedlenie powinno być maksymalnie zbliżone do czynników kształtujących badane zjawisko w praktyce.

Zasada odpowiedniości wymaga z kolei, aby wielkości tworzące wskaźnik znajdowały się względem siebie w logicznym związku. Dobór komponentów musi być zatem poprzedzony analizą związków między tymi wielkościami bądź wynikać z dających się logicznie uzasadnić potrzeb poznawczych. Nieuzasadnione zatem jest wiązanie we wskaźniku wielkości, których jedyną wspólną cechą jest to, że występują w przedsiębiorstwie i podlegają pomiarowi w systemie rachunkowości.

Sprostanie kolejnej zasadzie, tj. współmierności, przysparza w praktyce najwięcej trudności. Zasada ta, będąc konkretyzacją zasady odpowiedniości, wymaga, aby pojemności poszczególnych elementów wskaźnika były względem siebie współmierne zarówno w znaczeniu logiczności związku, jak i zakresu zdarzeń gospodarczych mających w nich swoje odbicie. Przykładem wskaźnika, który nie respektuje tej zasady może być wskaźnik rentowności zainwestowanego kapitału, zdefiniowany jako relacja zysku netto (a nie zysku

⁷ W podobnym ujęciu prezentuje zasady konstruowania wskaźników D. Zarzecki: *Wykorzystanie wskaźników finansowych w ocenie przedsiębiorstwa. Podstawowe zagadnienia*, Interbook, Szczecin 1997.

operacyjnego) do zainwestowanego kapitału, rozumianego jako kapitał własny plus kapitał obcy odsetkowy.

W sytuacji rosnących wymagań, jakie narzuca przedsiębiorstwu coraz bardziej konkurencyjne otoczenie, charakteryzujące się jednocześnie bardzo wysoką dynamiką zmian we wszystkich jego elementach, na kadrze zarządzającej przedsiębiorstwa ciąży obowiązek postrzegania rezultatów gospodarowania nie tylko w relacji do wyników osiągniętych w przeszłości czy też planowanych oraz postulowanych (wzorcowych). To samo dotyczy analityka.

Zauważyć w tym miejscu należy, że w literaturze przedmiotu te trzy wymiary porównań, a zwłaszcza trzeci, są szczególnie eksponowane. Znajdziemy w niej olbrzymią gamę „wzorcowych” poziomów wskaźników finansowych, co w zderzeniu z praktyką gospodarczą musi budzić duże wątpliwości. Dynamika zmian w metodach gospodarowania, postępująca globalizacja, towarzysząca jej realokacja produkcji w miejsca o niższych kosztach wytwarzania, rozwój rynków i produktów finansowych, liberalizacja handlu i przepływu kapitału powodują, że znaczącym zmianom ulegają ukształtowane w przeszłości relacje ekonomiczne. Dotyczy to zarówno struktury zużywanych czynników produkcji, jak i struktury majątku przedsiębiorstw i źródeł ich finansowania, a także relacji między nimi. Wyprowadzone z nich w przeszłości „wzorcowe” relacje, którym przypisuje się jednocześnie uniwersalny charakter, mogą prowadzić do formułowania nieuprawnionych wniosków i opinii.

Podobna „pułapka” związana jest z modelami wnioskowania o symptomach zagrożenia finansowego (upadłości), w tym dwumianowymi modelami liniowej analizy dyskryminacyjnej, które umożliwiają syntetyczną ocenę kondycji finansowej przedsiębiorstwa w oparciu o dane dostępne w sprawozdaniach finansowych. W modelach tych wykorzystuje się zdolność predykcijną wskaźników finansowych, a obliczona wartość funkcji umożliwia zakwalifikowanie podmiotu do jednej z dwóch grup – dobrze funkcjonujących lub zagrożonych upadłością (trudnościami finansowymi). Sprowadzenie analizy do jednej tylko wartości liczbowej wyklucza niejasności interpretacyjne czyniąc tę metodę bardzo atrakcyjną.

Pomijając fakt, że dychotomiczny podział przedsiębiorstw jest daleko idącym uproszczeniem, efektywne wykorzystanie analizy dyskryminacyjnej nie jest proste. I tak, ze względu na zróżnicowane warunki makroekonomiczne i prawne oraz różne systemy rachunkowości, modele powstałe poza granicami kraju wykorzystywać należy z wielką ostrożnością. Upływ czasu powoduje ponadto, iż rodzime modele ulegają „przeterminowaniu” i ich aktualna skuteczność może znacznie odbiegać od pierwotnej, a „uniwersalny” charakter większości z nich powoduje, że nie uwzględniają one specyfiki branżowej sektorów, która w znaczący sposób kształtuje relacje ekonomiczne zachodzące w przedsiębiorstwie⁸.

⁸ Szerzej na temat ograniczeń w wykorzystaniu modeli analizy dyskryminacyjnej wypowiada się B. Prusak: *Ograniczenia i kierunki rozwoju modeli prognozowania zagrożenia przedsiębiorstw niewypłacalnością*, [w:] *Współczesne problemy analizy ekonomicznej przedsiębiorstwa*, red. S. Wrzosek, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008, s. 208–215.

Szczególnie ważne staje się w tym kontekście analizowanie rezultatów gospodarowania i osiągniętego poziomu efektywności przez pryzmat rezultatów osiąganych przez podmioty z branży (sektora), a zwłaszcza konkurentów. Stąd też szczególnego znaczenia nabierają porównania w przestrzeni, które mogą mieć charakter porównań wewnętrznych (porównań między jednostkami wchodzącymi w skład przedsiębiorstwa) oraz zewnętrznych (porównanie z innymi przedsiębiorstwami). Szczególnie dużą rolę należy w tym kontekście przypisać porównaniom zewnętrznym, które pozwalają uplasować przedsiębiorstwo na tle konkurenta czy grupy konkurentów.

Podstawową zaletą porównywania wyników działalności przedsiębiorstwa z wynikami uzyskanymi przez inne przedsiębiorstwa jest obiektywizacja oceny, co jest niemożliwe w porównaniach w czasie, prowadzonych w tym samym przedsiębiorstwie.

W badaniach analitycznych powinno się zmierzać do porównywania „podobnego z podobnym”. W pierwszej kolejności należy zatem porównywać wskaźniki charakteryzujące działalność badanego przedsiębiorstwa z:

- aktualnymi konkurentami,
- potencjalnymi konkurentami,
- przedsiębiorstwami, które działają w tych segmentach rynku, do których badane przedsiębiorstwo wchodzi lub zamierza wejść.

Znaczenie tego wymiaru porównań polega przede wszystkim na tym, że pozwala ocenić pozycję konkurencyjną przedsiębiorstwa, co wymaga rozumowania w kategoriach szans i zagrożeń, a zwłaszcza mocnych i słabych stron. Przedsiębiorstwa stanowiące „punkt odniesienia” umożliwiają dokonanie charakterystyki otoczenia bliższego (sektorowego), w którym funkcjonuje przedsiębiorstwo. Wypracowanie takiej charakterystyki jest zaś warunkiem *sine qua non* formułowania sądów wartościujących co do pozycji przedsiębiorstwa w sektorze, zwłaszcza w wymiarze efektywnościowym, decydującym o zdolności przedsiębiorstwa do kontynuowania działalności.

Porównanie w przestrzeni jest w swej logice zbliżone do benchmarkingu zewnętrznego (konkurencyjnego), którego celem jest plasowanie się na tle konkurentów, w odróżnieniu od benchmarkingu funkcjonalnego, którego celem jest poszukiwanie wzorca w innych przedsiębiorstwach realizujących podobne funkcje.

Wartość poznawcza wyników, uzyskanych w rezultacie przeprowadzonych porównań, jest uzależniona od stopnia zachowania porównywalności wskaźników, która może być zakłócana różnicami natury metodologicznej. Dotyczy to przede wszystkim porównań z innym przedsiębiorstwem (przedsiębiorstwami), zwłaszcza w sytuacji, kiedy korzystamy z „gotowych” wskaźników, bez wystarczającej wiedzy co do sposobu ich liczenia. Pamiętać bowiem należy, że brak jest standardów, tak krajowych, jak i międzynarodowych, w zakresie budowy wskaźników finansowych.

Z kolei w przypadku porównań sektorowych trzeba mieć na uwadze fakt, że rozkład wartości obserwacji (wskaźników) rzadko ma charakter normalny. Operowanie zatem średnią arytmetyczną (lub ważoną), która jest podstawowym narzędziem służącym do oblicze-

nia wskaźników sektorowych (branżowych) prowadzić może do fałszywych wniosków. Konieczne jest zatem wykorzystanie narzędzi statystyki opisowej, umożliwiających bardziej precyzyjne usytuowanie badanego przedsiębiorstwa w otoczeniu sektorowym⁹.

Podsumowanie

Sprawozdanie finansowe jako podstawowe źródło informacji o stanie przedsiębiorstwa winno być przedmiotem „szczegółnej troski” wszystkich podmiotów zaangażowanych w jego sporządzenie, weryfikację oraz analizę. Szczególne miejsce wśród tych podmiotów zajmuje audytor (biegły rewident), który oprócz weryfikacji prawidłowości prowadzenia ksiąg rachunkowych, musi dokonać oceny zdolności przedsiębiorstwa do kontynuowania działalności. To ostatnie stawia przed nim wysokie wymagania. Sformułowanie adekwatnej do istniejącego stanu rzeczy opinii wymaga bowiem istotnego poszerzenia zakresu badań, które nie mogą się ograniczać do samego sprawozdania. Przedmiotem analiz winny być także relacje na poziomie branży, w której funkcjonuje przedsiębiorstwo oraz zjawiska występujące w jego bliższym i dalszym otoczeniu.

Literatura

- Dudycz T., Hamrol M., Skoczylas W., Niemiec A.: *Finansowe wskaźniki sektorowe – pomoc przy analizie finansowej i ocenie zdolności przedsiębiorstwa do kontynuacji działalności*, „Rachunkowość” 2005, nr 3.
- Dudycz T.: *Wykorzystanie wskaźników sektorowych w analizie sprawozdawczości finansowej*, [w:] *Analiza sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa*, red. W. Skoczylas, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2009.
- Hołda A.: *Zasada kontynuacji działalności a badanie ksiąg rachunkowych*, [w:] *Rewizja finansowa a zmiany w prawie gospodarczym*, KiBR, Warszawa 2002.
- Jakubczyk-Cały E.: *Komu i po co potrzebny jest audytor finansowy*, „Parkiet” z 18.04.2011 r.
- Micherda B.: *Analiza finansowa w nowych normach wykonywania zawodu biegłego rewidenta*, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, t. 20 (76), Warszawa 2004.
- Prusak B.: *Ograniczenia i kierunki rozwoju modeli prognozowania zagrożenia przedsiębiorstw niewypłacalnością*, [w:] *Współczesne problemy analizy ekonomicznej przedsiębiorstwa*, red. S. Wrzosek, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008.
- Radośniński E.: *Wprowadzenie do sprawozdawczości, analizy i informatyki finansowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

⁹ Por. T. Dudycz, M. Hamrol, W. Skoczylas, A. Niemiec: *Finansowe wskaźniki sektorowe – pomoc przy analizie finansowej i ocenie zdolności przedsiębiorstwa do kontynuacji działalności*, „Rachunkowość” 2005, nr 3 oraz T. Dudycz: *Wykorzystanie wskaźników sektorowych w analizie sprawozdawczości finansowej*, [w:] *Analiza sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa*, red. W. Skoczylas, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2009, s. 403–438.

Zarzecki D.: *Wykorzystanie wskaźników finansowych w ocenie przedsiębiorstwa. Podstawowe zagadnienia*, Interbook, Szczecin 1997.

*dr hab. Miroslaw Hamrol prof. nadzw. UEP
Katedra Controllingu, Analizy Finansowej i Wyceny*

Streszczenie

Przedmiotem referatu są wybrane aspekty badania sprawozdania finansowego, a w tym ocena sytuacji przedsiębiorstwa w kontekście jego zdolności do kontynuowania działalności. Autor zwraca uwagę na warunki, jakie muszą być spełnione, aby opinia audytora spełniała oczekiwania interesariuszy przedsiębiorstwa. Szczególną uwagę zwrócono na problemy metodologiczne związane z właściwym wykorzystaniem wskaźników finansowych.

UNDERRATED ASPECTS OF FINANCIAL REPORTING

Summary

The paper discusses a range of financial reporting aspects, including the assessment of the companies' operational sustainability. In the paper, the author lays out the criteria to be met in order for the auditor's opinion to satisfy the expectations of company stakeholders. Particular emphasis is placed on methodological issues relevant to the correct use of financial indicators.